

א

[הקדמת המביא לבית הדפוס, 'סיפורי מעשיות' – למבערג תרס"ב]

כבר נודע משיחותיו הקדושים של רבנו הקדוש זצ"ל, שאמר בפרוש: 'פשמשינים דבור אחד במעשיות אלו מכפי מה שספר בעצמו, חסר הרבה בהמעשה' (הינו מסודותיו הנוראים שהלביש בהם), וגם קפדא ודקדוק גדול בכל דבור ודבור (עין חיי מוהר"ן דף י' עמוד ב' [סי' סא] ובשיחות הר"ן סימן קמ"ח).

וכאשר ראינו שהמדפיסים מווארשא הדפיסו הספר הקדוש הזה בלתי ידיעתנו – וחסרו הרבה, גם שנו את הלשון בכמה מקומות – וקלקלו יותר מה שתקנו, לזאת חגרנו מתננו להחזיר העטרה לישנה, להדפיס הספר הקדוש הזה כמו שנדפס בפעם הראשונה על ידי תלמידיו הקדושים ז"ל בעצמן – כפי מה שיצאו הדברים מפיו הקדוש.

והוספנו עתה בסוף הספר דרושים נפלאים ונוראים על כמה מעשיות, מספרי לקוטי הלכות על כל הארבעה חלקי שלחן ערוך, שחברם תלמידו, הרב הקדוש, בוצינא קדישא, צדיק יסוד עולם, הרב נתן זצוק"ל מברסלב; המחיים ומשיבים כל נפש, לחזקו ולאמצו בעבודת ה', ולעוררו משנתו הגדולה – לבל יישן את ימיו חס ושלום.

גם הוספנו בסוף הספר רמזי המעשיות – על כל מעשה – על מה הדברים מרמזים, ויסודתם בהררי קדש בזהר הקדוש ותקונים וכתבי האר"י ז"ל; וגם לבאר המוסר השכל היוצא מהמעשיות האלה על פי פשוטן של דברים, כמו שכתוב (משלי א) 'להבין משל ומליצה'; וגם לעורר לב המעין מגדלת נוראות הענינים המספרים בהם.

מאת הרב הגאון החסיד, חריף ובקי בנגלה ונסתר, והצנע לכת, הרב נחמן זצ"ל שהיה אב בית דין בעיר טשעהרין, בעל המחבר ספר 'פרפראות לחכמה', וספר 'קרא דשבתא', וספר 'זמרת הארץ', ובעל המלקט ספר 'לשון חסידים' וספר 'דרך חסידים', וספר 'לקוטי עצות חדש' וספר 'לקוטי עצות מהדורא בתרא', ועוד כמה חבורים ולקוטים והמה בכתובים.

גם צרפנו לזה העצות הנפלאות לעבודת ה' הנובעים מהמעשיות הקדושים האלה, המובאים בספר הקדוש לקוטי עצות מהדורא בתרא מהרב הקדוש הנ"ל, למען יוכל כל קורא בהמעשיות לעין אחר כך העצות וההתעוררות והמוסר הנפלא היוצא מהמעשה הזאת, ויזכה על ידי זה להתחזק בעבודתו יתברך ולהתעורר משנתו, אשר רק בשביל זה גלה אדמו"ר ז"ל לאבותינו ולנו את כל הנפלאות האלה.

וזכות רבנו הקדוש ותלמידיו הקדושים וכל הצדיקים אמתיים יגן עלינו, שנוזקה להתעורר משנתנו, ומכל פגמנו וצרותנו יושיענו, ונוזקה לשוב לארצנו, בביאת משיחנו, במהרה בימינו, אמן.

ב

[הקדמת המביא לבית הדפוס, 'השתפכות הנפש' – ירושלים תרס"ה]

ברוך ה',

פה עיר הקדש ירושלים, תבנה ותכונן במהרה בימינו, אמן.

בקשה מאת המביא לבית הדפוס הספר הקדוש הזה השתפכות הנפש, מילדי גאליציע, עיר טארנאפאל.

אני החתום מטה, כאשר הייתי עול ימים ויגעתי בספרי הרב הצדיק וכו' – הלא הוא מורנו ורבנו הקדוש, כבוד קדשת שמו מורנו הרב ר' נחמן זצוק"ל – בעל המחבר ספר לקוטי מוהר"ן ושאר ספריו הקדושים, ומצאתי תהלה לאל דברים יקרים אשר הלהיבו אותי לנסע למקום כבוד מנוחתו (בעיר אומאן מדינת רוסיא) – להשתטח על קברו הקדוש, ולהתחבר עם אנשיו הקדושים המסתופפים עוד היום בצלו, לילך בדרך עצותיו שגלה לנו – איך ובמה לבלות ימינו בטוב אמת, ולחשב על תכלית הנצח: על מה אתינא להאי עלמא וכו'.

אך על זה ידוה עלי לבי ביותר – ומבלבל אותי ממעט עבודתי, בעלותי על לבי אלו הספרים שכבר התחלתי להדפיס ולא גמרתי אותם, הלא הם: הספר 'נתת השלחן', 'ספר המדות', והעתקת השבחי הר"ן עם הנסיעה לארץ ישראל' על לשון אשכנז. וזה כמה אשר שפכתי שיחי לפני השמע תפלת כל פה שאוכל לגמר אלו הספרים.

וכעת מדי עברי באמתחת הספרים של ידידנו הנגיד מורנו הרב ב נתן מטראוויטץ גרו יאיר, ומצאתי ה'שיר ידידות' בתוך הכתבים שהניח אחריו ברכה, הלא הוא הרבני וכו' מורנו הרב ב' חיאל מענדיל ז"ל ממעדוועדין וקע, ומה מאד נתלהב לבי לזכות בזה אנשי שלומנו, כפי שיראו עיניכם גדל העמקות והמתיקות והערבות הטמונים בו, שמדבר כמעט מכל מאמר מספרי לקוטי מוהר"ן, ומכל מעשה מספרי מעשיות, וגם מהדבורים בעל פה שהולך בקבלה מדור לדור; ומחמת שהיא בדרך שיר ומליצה הוא מעורר ביותר את לב המעיין בו, כידוע מדברי רבנו הקדוש גדל יקר הערך מעלת המליצה דקדשה.

ומחמת שהיא מעט הכמות, רציתי לחבר זה הקונטרס להספר 'נתת השלחן', לקרכם ביחד.

עבור זה נסכם בדעתי להדפיס מקדם זה הקונטרס – ולצרף זה המכתב, ולשלחם לאנשי שלומנו לכל מקומות מושבותיהם, ולעורר את לבבם הטוב שיתנדבו להצדקה הגדולה הזאת העולה על כל הצדקות, שעל הצדקה הזאת **נאמרה** 'וצדקתו עמדת לעד' (תהלים קיא), כי היא צדקה לדורי דורות.

בכן אהובי אחי ורעי, תנו לבבכם לדברי אלה היוצאים מקירות לבי, וקבלו המנחה הזאת אשר אני מגיש לפניכם באהבה, ושלחו תמורה הגונה – כל אחד ואחד כפי כחו ונדבת לבו הטהור, וכפי תשוקתו להתגלות דעת רבנו הקדוש בעולם.

ואז אשלם משלוחי יליעל הדפסת זה הקונטרס, ומהמותר אגמר הספרים שהתחלתי.

ואני תפלה לאל **חיי**, לעורר רחמים במקום שער הרחמים – הוא הציין התנא **אלקי** רבי שמעון בר יוחאי, שיתברכו ממקור הברכות ויזכו לכל טוב סלה.

כעתירת ידידכם המשתתפה מרחוק מול הדלת כבודכם, ומתגעגע להתראות עמכם, ועל כל פנים לקראת מכתבכם.

ישראל בן ר' יהודה הלוי ז"ל ממדינת גאליציען, המכנה בשם קארדאן.

ד

נדפס בתחילת קונטרס המפתחות

בעזרת ה' יתברך,

החיים והשלום.

לכבוד אחי ורעי היקרים, הלא הם אנשי השם, הנקראים על שם הצדיק ששמו הקדוש משתף בשמו יתברך, ה' עליהם **יחיו**, הלא הם אנשי שלומנו די בכל אתר ואתר בכל מקומות מושבותיהם, שלום.

בטח הגיע הידיעה לכבוד מעלתכם מהסבה הטובה **שסבב** ה' יתברך שזכיתי לקבל דירת **עוד הפעם** בפה עיר הקדש מירון תבנה ותכונן, ששם חלקת מחוקק ספון, הוא התנא **אלקי** רבי שמעון בר יוחאי ור' אלעזר בנו, זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן.

ואם אמנם שאי אפשר לציר לכבוד מעלתכם גדל החיות דקדשה שיש לי מזה הישוב, ואיני יודע באיזה זכות זכיתי לזה, אך עם כל זה נפשי עגומה עלי, בעלות על לבי שנפסק ממני העבודה הקדושה שהיה לי בהיות קביעות דירתי בעיר הקדש ירושלים – תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן, ששם זכיתי לעסק בהדפסת ספרי רבנו הקדוש, שזה עקר חיותי: לזכות את אחינו בית ישראל באחרית הימים האלה, בהתגברות החשך כל כך בגשמיות ורוחניות; כי מצאתי את עצמי כמחויב בחיוב הקדוש הזה, להודיע לבני אדם גבורותיו אשר הגדיל ה' לעשות עמנו – שהקדים לנו רפואה למפתנו, והופיע עלינו הדעת הקדוש הזה – לחיותנו ולחזקנו, ולהשיב את נפשותינו החלושות מאד מאד, ולהודיע לנו שעדיין ה' אתנו גם בעצם ירדתנו, שעל ידי זה נזכה להתעורר משנתנו הגדולה, ולחשב על תכליתנו: על מה אתינא להאי עלמא וכו'.

וזאת היתה עקר פונתי בהשתדלותי בהדפסת ספרי רבנו הקדוש, אשר מלאים עצות יקרות ונחמדות, והתחזקות נפלא לכל אחד ואחד לפי מדרגתו; ותהלה לאל קבלתי חיות ושמחה מכל ספר וספר שזכיתי להדפיס, לזכות העולם בזה.

אך כעת שסבב עלת כל העלות וסבת כל הסבות סבה טובה – שהבנתי מהשגחתו יתברך ומרמזו, שרצונו יתברך שאקבע דירתי בפה, שאוכל לעסק בתפלה והתבודדות ביותר במקום הקדוש הזה, וגם זאת לזכות הרבים יחשב, כי אולי אזכה לעורר רחמי ה' יתברך עלינו בכלל, ויאמר סוף וקץ לכל צרותינו בגשמיות ורוחניות.

אך על זה ידוה עלי לבי יותר – ומבלבל אותי ממעט עבודתי, בעלותי על לבי אלו הספרים שבעזרת ה' יתברך כבר הדפסתי כמעט בבחינת מסירת נפש, ונעשיתי בעל חוב גדול.

ומה גם אודות החסרון הנרגש בענין הדפסת ספרי 'לקוטי הלכות' ממוהרנ"ת ז"ל שנית – שעליהם כל בנין ויסוד מפתחות אלו. וזה ברב עמל ויגיעה נדפס זה לא מכבר בעיר הקדש ירושלים קונטרס אחד, סף הפל חמשה בויגן – עד הלכות ציצית; והמה פידוע על כל ארבע שלחן ערוך. ודפוס ראשון – שנדפסו זה ערך שבעים שנה, כמעט שספדו ותמו ונמצא מהם אחד בעיר ושנים במשפחה.

ובכן כעת מדי עברי באמתחת כתבי יד שהניח אחריו ברכה, הלא הוא הרבני וכו' מורנו הרב יחיאל מענדיל ז"ל, ומצאתי אלו ה'מפתחות', מה מאד נתלהב לבי לזכות בזה אנשי שלומנו, כפי שיראו עיניכם גדל ההכרח והנחיצות לזה למקטן ועד גדול – שנה לכל נפש.

עבור זה נספם בדעתי להדפיס אלו המפתחות, ובפורמאט של הלקוטי מוהר"ן – שזה בקרוב בעיר הקדש ירושלים יגמר בכי טוב ויצא מהדפוס מחדש, וגם לצרף לזה המכתב הנוכחי, ולשלחם לאנשי שלומנו לכל מקומות מושבותיהם, ולעורר את לבבם הטוב שיתנדבו להצדקה הקדושה הזאת העולה על כל הצדקות, ועל הצדקה הזאת נאמר 'וצדקתו עמדת לעד' (תהלים קיא), כי היא צדקה לדורי דורות.

בכן אהובי אחי, תנו לבבכם לדברי אלה היוצאים מקירות לבבי, וקבלו המנחה הזאת אשר אני מגיש לפניכם באהבה, ושלחו תמורה הגונה – כל אחד ואחד כפי כחו ונדבת לבו הטהור, וכפי תשוקתו להתגלות דעת רבנו הקדוש בעולם.

ואז אם ירצה ה' אשלים מה שלותי לי על הדפסת אלו המפתחות, ומהמותר, גם להקל עלי במעט על החובות מההדפסות שלי הקודמים – הידועים לאנשי שלומנו.

ואגב אורחא, הנני בבטחון חזק ואמיץ, ברוח מיד ליד, באות היא לטובה, שמוזה יתעוררו מחדש הפסופין והרצונות וההשתוקקות אצל כל אנשי שלומנו להוציא הרעיון הנכבד הנחוץ של הדפסת ספרי 'לקוטי הלכות' שנית מפח אל הפעל בקרב הימים.

ואני תפלה לאל חי, לעורר רחמים במקום שער הרחמים – הוא הציון התנא אלקי רבי שמעון בר יוחאי שיתברכו ממקור הברכות ויזכו לכל טוב סלה.

כעתיר ת ידדכם המשתחנה מרחוק מול הדרת כבודכם, ומתגעגע להתראות עמכם, ועל כל פנים לקראת מכתבכם.

ישאל בן ר' יהודא הלוי ז"ל ממדינת גאליציען, המכנה בשם קארדאן.

המכתב הזה הדפיסו אנשי שלומנו מעיר הקדש ירושלים בשמי שלא מדעתי, כי נדפס על השיר 'ידדות', והם העתיקו משם בשנוי לשון קצת. אך כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, כי יתעוררו אנשי שלומנו על הדפסת הלקוטי הלכות אשר צריכים מאד להעולם.

ה

ברוך ה',

צפת תבנה ותכונן.

אל מעלת כבוד אחינו ואנשי שלומנו היקרים והחרדים לדבר ה', הרבנים החסידים המפלגים בתורה, הנגידים הנכבדים, חכמים ונבונים, הלא הם חסידי ברוסלב ה' ישמרם ויחיים, אשר אור להם במושבותם.

שלום בשם ה' השוכן בציון.

בישע עליון רחש לבנו דבר טוב, לבשרכם כי עד הנה עזרנו ה' יתברך לכונו פה בית המדרש ברסלב מאת אנשי שלומנו, לכבוד ולתפארת רבנו הקדוש, ולאנשי הנקראים על שמו הקדוש.

וקבענו בית מיחד להיות לנו למקדש מעט – ללמד תורה ולהתפלל ערב ובקר, וגם לקבע שעור למודים בכל יום.

וגם האיר ה' את לבנו לקיים אזהרת רבנו הקדוש שהזהירנו על קימת חצות, והסכמנו להתאסף בכל לילה ולילה בחצות ממש, ולקונן על חרבן בית מקדשנו בסדר חצות במנין עשרה.

ו'הן אל כביר לא ימאס' בכל קראנו אליו, ובפרט במקום הקדוש הזה, היא העיר הקדושה צפת תבנה ותכונן, אשר בה שוכנים וטמונים כל רבותינו הקדושים אשר יסדו סדר תקון חצות, הלא הם: רבנו הארי הקדוש, והאלשיך, והרב חיים כהן, זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל, ויעוררו רחמי ה' יתברך עלינו ועל שכינת עזו אשר הלכה בשבילנו בגולה; אנחנו חטאנו והוא אסור באזקים וכו', 'על זה דוה לבנו, על אלה חשכו עינינו וכו'. וביותר אנו צריכין לבכות הרבה לפני המלך המתרצה בדמעות על אשר לקינו במכה אשר לא כתובה בתורה – זו מיתת הצדיקים – אשר קשה כפלים כחרבן בית המקדש, 'יתומים היינו ואין אב', ועל ידי זה 'אמתינו כאלמנות'. וכבר הבטיח לנו ה' יתברך לשים לאבלי ציון פאר תחת אפר, ונזקה לפעל בקשתנו ברחמים, וישלח לנו משיחנו במהרה בימינו, אמן.

ובכן אחינו היקרים, שימו דברים אלו על טהרת לבבכם, ויתנו ידכם לנו לחזק ידינו, כי דבר גדול הוא עד למאד לעורר רחמי ה' יתברך בצבור בעת רחמים ורצון כזה, וכפי הקבלה שיש בידינו שאז בחצות לילה היא עקר הצלחת הנפש לעסק אז בתורה ועבודה.

ואולם, לאשר ידוע לכם כי ארץ הקדש לית לה מגרמא כלום, והוא מדברים הצריכין חזוק, כי הוצאות הבית המדרש מרבה מאד, ונוסף לזה שכירות השמש המיוחד לזה לעורר ולהקיץ לכל אחד ואחד בחצות ממש, וידינו קצרה לתמוך את אגדתנו אשר על ארץ יסדה.

בכן, אגא אחינו היקרים, הבו ובאו לעזרת ה' בגבורים, העשיר בעשרו והנדיב בנדבתו, ובאו ושאו מנחה לחצרות קדשנו, והננו נכונים להביא שמות כל המנדבים בספר הזכרון אשר לחברתנו, לברכם בברכת 'מי שברך' בכל מועדי ה', ולזכרון לפני ה' תמיד. וגם לזכרון ליום אחרון – ללמד משניות לטובת נשמתם; ומי מהמתנדבים שיהיה נצרך לאיזה ישועה, עליו להודיע לנו ונזכיר אותו בברכת 'מי שברך' אחר אמירת חצות – המסגלה כמו פדיון, כמבאר בלקוטי מוה"ר סימן קמ"ט.

ולהיות אשר ברצוננו לבנות בית המדרש על שם רבנו הקדוש ועל שם אנשי שלומנו, בכן מי אשר נדב לבו למלאת ידינו בבנין בית מדרשנו – להיות לו לשם עולם אשר לא יכרת, ושמו יהיה חרות על אגן שיש לזכרון עולם, ונזקה בכל התקנות והזכותים של מיסדי בתי כנסיות לתפלה.

וה' השוכן בציון ישלח לנו משיח צדקנו בקרוב, ונזקה לראות בגין בית מקדשנו ותפארתנו נכון בראש הרים, ובא לציון גואל במהרה בימינו, אמן סלה.

הלא כה דברי אחיכם המזכירים שמכם בקדש, החותמים בשם כל אגדתנו ברב שלום.

נאום נתן בן ר' צבי ז"ל מטיראהוויץ

נאום ישראל היילפערין.

ברוך ה',

יום ה' ד' לחדש מנחם אב תרס"ט, פה עיר הקדש צפת תבנה ותכונן.

המנחם ציון ובונה ירושלים, יבנה ויגדל וירומם למעלה את קרן אנשי שלומנו הנקראים על שם רבנו הקדוש בעיר לובלין ובכל מדינת פולין, ויתגדל ויתרומם ויתנשא שם רבנו הקדוש אשר משתף בשמו יתברך, אשר כל זאת הוא אתחלתא דגאולה, במהרה בימינו אמן, אמן כן יהי רצון.

שלום לכל אחד ואחד מחברי היקרים הנצמדים בקירות לבבי, ובפרט להבחור החשוב וישר, בשר-לב לו, המשותק לעבודתו יתברך, כמר מאיר קארמאן, גרו יאיר לנצח.

אהובי מחמד נפשי, מכתבך בצרוף הסף ארבעה רובל-כסף לנכון הגיעני; ואי אפשר לבאר לך בכתב גדל השמחה שגרמת לי ולכל אנשי שלומנו, בראותנו איך שהאש הקדושה של רבנו ז"ל תוקד בלב האנשים המקרבים מחדש, ודבר אחד מדבריו הקדושים לא נופל חס ושלום.

ועל ידי זה נתעורר לבי לבקש מה' יתברך שיתקיים בימינו כל דברי רבנו הקדוש – שהבטיח לנו שיגמר מה שהתחיל, ויתגלה כבוד מלכותו יתברך בימינו, ויראו עינינו וישמח לבנו ותגל נפשנו – באמר לציון מלך אלוקיך, ויזכה כל אחד לצאת מגלות נפשו ומתאוותיו הרעות, ולהכיר את בוראנו יתברך – אשר לכך נוצרנו. נפשי חמדה בצל ידיך, לדעת כל רז סודך'.

וכמבאר בדברי רבנו הקדוש במאמר 'מישרא דספינא' (ליקו"מ סי' ל), כי כל הבריאה היתה רק בגין ד'שתמודעין ליה – לדעת ולהכיר אותו יתברך, אך כל זמן שעדין לא יצאנו מתאוותנו ומדויתנו שאינם טובים, עבור זה המסך המבדיל לנגדנו חזק, ועבור זה משתטחים המניעות הנמשכים מהבגדים הצואים.

אך צדיק ה' אשר הקדים הרפואה למכותינו הגדולות, והאיר לפנינו הדעת הקדושה של רבנו ז"ל ומתלמידיו הקדושים, המחזקים אותנו מאד מאד ומודיעים לנו גדל רחמנותו יתברך עלינו, אפלו אחר כל הקלקולים והפגמים שפגמנו וקלקלנו, עם כל זה עדין ה' אתנו ומצפה שנשוב אליו יתברך, ואם יתחזקו בהרצון דקדושה, אזי סוף כל סוף נזכה לבוא להתכלית אמתית בעולם הזה; ואם אף על פי כן הבעל דבר מתגבר ועושה את שלו, צריכין להתחזק באמונה הקדושה שאינו הולך לאבוד חס ושלום שום יגיעה מיגיעתינו, וכמבאר בהשיחות הקדושות שכל זה הוא בחינת קרבנות, בחינת 'כי עליך הרגנו כל היום' (תהלים מד).

ואם לא נזכה חס ושלום להגיע בעולם הזה לכל תשוקתנו, עם כל זה לא ילך לאבוד חס ושלום כל מה שנוכל לחטף בזה העולם, ולסמך על כחו הגדול של רבנו הקדוש – שהשאר יתקן הוא בכחו, וכמו שאמר רבנו הקדוש: 'דופיט אויף מיין כח'¹.

בכן אחי ורעי צמודי לבבי, הארצידיקע ברידער², חזקו ואמצו לעסק בעבודת ה' ולחטף ולעשות טוב כל מה שיכולין, ובפרט לקבע שעורים בכל יום ויום על התבודדות: לפרש שיחתו לפני ה' יתברך, ולבקשו ולרצותו שנוזכה לבוא ולהגיע בעולם הזה אל תכליתנו הנרצה, ולא ניגע לריק חס ושלום, מיר זאלין חלילה ניט פארשפילן דיא גיציילטע עטליכע יאר וואס מיר דארפין זיך פערזאמין בעולם הזה³, כי מינו כצל עובר, ואם לא עכשו אימתי; כי מבאר בדברי רבנו הקדוש שעקר העבודה היא בימי הבחירות, וכמבאר בזה הקדוש (קדושים, פז ע"ב) על הפסוק 'מפני שיבה תקום' (ויקרא יט), הינו קדם השיבה.

והנה אחי אהובי יקירי הבחור מאיר גרו יאיר, קראתי מכתבך פעם ושתיים ושלש, וכמעט זלגו עיני דמעות מגדל הגעגועים שיש לי להתראות עם אנשי שלומנו המקרבים מחדש, ולעורר ולחדש לבבם הטוב, ועל ידי זה יעורר לבבי גם כן מחדש לעבודתו יתברך, וכמבאר בדברי רבנו הקדוש במאמר המדבר מ'אור ישר ואור חזר' (ליקו"מ סי' קפד).

והנה כבר הייתי מוכן לנסע על זה הראש השנה לאומן, אך נסתבב לי מניעה וכו'. וברוך ה' שכבר יצאה מהסכנה, אך נשארה חלשה מאד; ואין לי על מי לעזב אותה, כי אביה ואמה וכל משפחתה הוא בעיר הקדש ירושלים – תבנה ותכונן במהרה, וזה גרם עוד שאר מניעות שלא יכלתי לנסע על זה הראש השנה.

ואם אמנם שכל מניעות כאלו אינם נחשבים למניעות כלל בין אנשי שלומנו, וגם אני בעצמי שברתי עוד מניעות גדולות יותר ממניעות כאלו, אך צריכין לידע שאין יכולין להשוות ישיבת ארץ ישראל לישיבת חוץ לארץ, כי תדעו שהאור הקדוש של רבנו הקדוש זורח בכאן גם כן; ויש בזה סתרי נסתרות איך שנשמת הצדיק באה תקף אחר הסתלקותו לארץ ישראל, כמבאר בכמה מקומות ממדרשי חכמינו ז"ל, ומדברי רבנו הקדוש נראה גם כן איזה רמזים מזה, וכמו שאמר אחר הסתלקותו של הרב הקדוש מבארדיטשוב זכותו יגן עלינו, שרצו אנשי שלומנו להעלים ממנו, ואמר הוא ז"ל: 'איך אתם רוצים להעלים ממני, שכבר יודעים מזה בארץ ישראל', וכמו שספר המעשה הנדפס בחיי מוה"ר"ן מהבית הכנסת שיש בירושלים עין שם, ועוד ועוד דבורים בעל פה ובכתב.

ובפרט שגפה בצפת תבנה ותכונן יש מעלה יתרה מכל ארץ ישראל, שפה טמון אור הגנוז והנעלם הוא התנא אלקי רבי שמעון בר יוחאי, שיש שיכות גדול לרבנו הקדוש – פידוע למחצדי חקלא⁴ שבין אנשי שלומנו – אשר בדברים כאלו אי אפשר לבוא אליכם בכתב, שעבור זה קבעו אנשי שלומנו החשובים מפה זה זמן כביר לסע על ראש השנה למירון, להשתטח על הציון התנא אלקי רבי שמעון בר יוחאי, ולקשר על ידו גם לרבנו הקדוש.

ואם אמנם ששם ההתגלות של רבנו הקדוש ביותר, כי שם באתגליא וכאן באתפסאיא, אבל גם לזה צריכין.

¹ סמכו על כוחי.

² אחים נלבבים.

³ שלא נאבד לריק את ימינו המנויים וספורים שאנו צריכים להתמהמה בעולם הזה.

⁴ כינוי להבקיאים בסודות התורה.

עבור זה גרם גם המניעות החזקים שלי לבלי לנסע על ראש השנה הזה, אבל חס ושלום ללמד ממני תור ליושבי חוץ לארץ לבלי לנסע לאומן מחמת איזה מניעה, אפלו אם המניעה היא גדולה מאד.

ועוד גם זאת היתה לי למניעה, מה שתהלה לאל קבעו בהמדרש שלנו לקום בכל לילה ולילה בחצות במנין עשרה ולערך תקון חצות בעשרה, כי זה דבר גדול מאד: לעורר רחמי ה' יתברך בזמן ועת רצון כזה, והכל אומרים שבאם אני לא אהיה עוד על כל פנים שנה אחת, לא יתקיים הדבר; וצרפתי גם אלו הדבורים להמניעה שלי, וסמכתי שהתנא אלקי רבי שמעון בר יוחאי ימליץ בעדי לפני רבנו הקדוש בעולם העליון לבלי להתרעם עלי על שלא נסעתי לאומן על ראש השנה.

וכעת הנני בבקשתי, אגא להחזיקני שאוכל להחזיק הענין של קימת חצות דרבים, כי ההוצאה מרבה לזה, וכבר מגיע לי ערך שלשים רובל-כסף מה שלויתי לי על משכנות להחזיק הענין הנ"ל, ואין בכחי ללוות עוד. וחונן מזה פרנסתי דחוקה מאד מאד. אך ברוך ה' בצר הרחבת לי, ובדאי לא יעזב אותי ה' יתברך.

והנני שולח חמשים מכתבים נדפסים כפי שבקש ממני, ואגא להשתדל בזה בכל יכלתו: הן מאנשי שלומנו, והן משאר אנשים נדיבים, נגידי, בעלי בתים. ואשלח לכל אחד ואחד קבלה מיחדת כפי הרשימה שכתב לי. ואם יש לו איזה צרות בשמים, אבקש רחמים בעדו מהמשלם שכתוב טוב לעושי רצונו, ישלם שכרו משלום, ויזכה בקרוב למצא זיווגו ההגון לו מן השמים.

ואודות המניעות שיש לו, תדע אחי יקירי שזאת הכל לטובתך, בכדי להרים אותך; ואם תקים דברי רבנו הקדוש 'דום לה', אזי תראה שתתחדש ויתרומם מחך לעבודתו יתברך.

ותהלה לאל, שזה קרוב לעשרים שנה שנתקרבתי לרבנו הקדוש, וגדל המניעות שעברו עלי אי אפשר לבאר אפלו בעל פה, ומכל שכן בכתב, והיו לי מניעות גדולות מאבי ז"ל ועוד ועוד, אך תהלה לאל עברתי על הכל.

וגם בפה תהלה לאל נתקרב בחור אחד מפלג במעלות טובות, ושמו נחום בן אסתר שיינדיל, ואביו הוא השוחט ובודק של העיר ומחסידי בערשיט, וגדל המניעות ורדיפות שיש לזה בחור אי אפשר להעלות על הכתב, ואביו גרו ואיר כבר גרש אותו כמה פעמים מביתו; אך תהלה לאל שהוא חזק בדעתו ומקבל הכל באהבה, והולך עמי בכל יום על פני השדה להשתפף נפשו לפני השמע קול בכיות לזכות לעבודתו יתברך באמת.

ורצוני פה מכתבו אשר בקש ממני לשלח לך בתוך מכתבי, ומהראוי אשר גם אתה תשיב לו מכתב ידידות, ואז יופיע עליכם דעת רבנו הקדוש ביותר, ותזכו לקבל דין מן דין.

ואולי יסבב ה' יתברך שתזכה גם אתה לבוא לכאן – כפי שראיתי בהקוויטל ששלחת לי להניח על קבר התנא האר"י ז"ל. והנה הייתי בערב ראש חודש במירון, וקראתי הפתקא שלך על הציון התנא אלקי רבי שמעון בר יוחאי. והי רצון שיתקבל תפילתי בעדך – וגם כל האנשים שגורשמים בהמכתב, והי רצון שאזכה לשמע מכם בשורות טובות בגשמיות ורוחניות וכו'.

קצור הדבר, הכל בהשגחתו יתברך, ותשפף נפשו לפני השמע קול בכיות, ותבקש מעמק הלב 'ותקננו בעצה טובה מלפניך'.

והנני פורש בשלום כל אנשי שלומנו שיחיו, לכל אחד ואחד בפרטות, ובפרט לידידינו היקר מורנו הרב ר' שמעון צבי מאנדילאיל, וזכות הצדקה שעשה יגן עליו שבתו סילקא גיטל בת חיה שרה יהיה לה רפואה שלמה בקרוב.

פרישת שלום לידידינו היקר מורנו הרב ר' יחזקאל אפרים בן פעריל לאה. הזכרתי אתכם לטובה. והי רצון שיקבל תפלתנו, והעקר, שזזכה לעבד אותו יתברך בזה העולם, ותקשר היטב לדעתנו שיש עוד עולם אחד. ואם אמנם שהכל יודעים זאת, אבל הבעל דבר מפיל שכחה, וצריכין להזכיר בכל פעם היכן אנחנו בעולם.

אודות בבקשתכם עבור מכתב לידידינו ר' יצחק ברייטער, אכתב אם ירצה ה' במכתב השני, כי כבר הגיע זמן הצהרים לקונן על חרבן בית מקדשנו בצבור, ולהמתין עם שליחת המכתב איני רוצה, כי בלא זה נתעכב כתיבת המכתב כמה ימים.

והנני להודיעכם שהספר היקר נחת השלחן מהרב מטשערין כבר נגמר הדפסתו בעיר הקדש ירושלים – תבנה ותכונן במהרה, ותכתבו לידידינו ר' אלטער ברזוליאנסקי מטעפליק, כי הספרים גיעו לקדו – וממנו תקחו אותו.

הנני ידידכם הפורש שלומכם באהבה רבה, ומצפה לקראת מכתבכם עם איזה החזקה על החברה שלנו במקדש האפשרי, ואז אבא אליכם עוד במכתבים, ונקיים בזה מצות רבנו הקדוש שהזהיר אותנו מאד על אהבת חברים, ועל השיחה כל אחד ואחד עם חברו ביראת שמים.

ברוך ה',

יום א' וישב תר"ע [ט"ו כסליו], פה עיר הקדש צפת תבנה ותכונן.

החיים והשלום וכל טוב סלה לכבוד אהובי יקירי, מחמד נפשי, הלא הוא הבחור המרומם, ולב-בשר לו לעסק בעבודת ה' יתברך, כבוד שמו תפארתו כמר יצחק מאיר גרו יאיר לנצח.

אהובי יקירי, מכתבו הנעים בצרוף השלשה ספרים באהבה רבה השגתי שבוע העברה, ומה אמר לך אהובי אחי, אי אפשר לציר לך גדל שמחתי ששמחתי בזה, בראותי שתהלה לאל האש הקדושה של רבנו הקדוש זכותו יגן עלינו בוער עדין, ונתן בלב אנשי שלומנו המקרבים מחדש לעסק בהדפסת ספרי רבנו הקדוש – אשר אין למעלה מזה.

והנני כעת לבשר לך ולכל אנשי שלומנו שהשגתי היום מכתב מעיר הקדש ירושלים שעוסקים בשם להדפיס יתר המכתבים ממורנו ר' נתן זצ"ל – אשר עדין לא באו בדפוס; וזה אשר כמה נכסוף נכספתי שיצאו לאור עולם ויחיו כמה נפשות מישראל. ותהלה לאל שיש לי חלק בהדפסתו, שעשיתי התעוררות על זה בהיותי שמה בעלותי לרגל על חג השבועות העבר.

והנה ידידנו הבחור נחום בן ר' שמואל שוחט ובודק נסע לחוץ לארץ, וכל כונתו בנסיעתו זאת בכדי להיות על ציון רבנו הקדוש; ולעת עתה הוא במדינת וואלוויה בעיר באהאוש. ואם ירצה ה' אשלח לו ביום מחר הספר, וגם מכתבו ששלח לי אשלח לו, ואכתב לו האדרעס שלי בכדי שיוכל לעסק עמו במכתבים, ויתעוררו זה את זה במכתבים. ורצוף פה הקוויטיל ששלח לי, ורשם בו האדרעס. ונכון שישלח מכתבי. ובודאי יהיו נעשים בזה נחת רוח לה' יתברך ולרבנו הקדוש באלו המכתבים. ועליכם ידידי יהיה נאמר 'אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו' (מלאכי ג).

והנה אהובי מחמד נפשי, מאד החייתה אותי ממש במכתבך, כי היה לי חלישות דעת מחמת שלא השגתי ממך שום תשובה על מכתבי, ועל כל המכתבים הנדפסים ששלחתי לך.

והנה אודיעך שתהלה לאל הוספתי על החברה שלנו, הינו לקבץ משמרות, הינו לחלק כל העשרים וארבע שעות של המעט לעת לתורה ולתפלה. וגדל ענין דבר זה אין מהצורך לבאר, אך לעת עתה אני דחוק מאד למעות, וחובותי רבו למעלה ראשי; ומאד ידאב עלי לבי לעזב חס ושלוש ענין הזה, בכן אחי אהובי, חוס וחמל נא עלי, יעמד נא בעזרתי לראות לקבץ כל היותר באפשרותך, ולשלח אלי; ותחיה את נפשי ממש בזה.

ועזר לך זכות הזה שתזכה לבוא לארץ ישראל, כי מאד מאד אני משתוקק שתקבץ דירתך בפה – מפני כמה ענינים, ואקווה לה' יתברך שבכאן נזכה שנינו לעסק בעבודתו יתברך, וללמד ספרי רבנו הקדוש ולילך בעקבותיו ז"ל, ולבוא ולהגיע בעולם הזה אל מה שאנו צריכים להגיע. כי דע בני ואהובי יקירי, כי הזמן יקר מאד מאד, און עס איז זייער א שועד אוועק צי לאזין פוסטע⁵ חס ושלוש אפלו רגע אחת, ובפרט שאתה עדין עול בימים, ועליך נאמר 'טוב לגבר כי ישא על בנעוריו' (איכה ג).

בכן דעתי נוטה אחי יקירי שתשים פעמיק לבוא לארצנו הקדושה, לעיר הקדש צפת תבנה ותכונן. ואם ירצה ה' נראה שדוך הגון עבוךך, באפן שתוכל לעסק בעבודתו יתברך בדעת נקי וצח.

ועל ראש השנה תוכל גם כן לנסע לפעמים, ובשנה הזאת אשר לא תוכל לנסע לאומין, תקשר עצמך לרבנו הקדוש על ידי התנא אלקי רבי שמעון בר יוחאי, אשר שיכות גדול יש לנשמתם כידוע לידעי חן מזה. ואם ירצה ה' נדבר מזה, אך אם דברי נכנסו קצת בלבך, הנכון שתזרז את עצמך בהנסיעה עוד קדם חג הפסח, כי יוכל להיות שאחר עבר ימי החג אשים פעמי לחוץ לארץ, אך עדין לא ברור הדבר, ומהנכון שנתראה פנים. ויכול להיות שלא אצטרך לנסע לחוץ לארץ לעת עתה.

אבקש ממך אהובי אחי יקירי, שתעשה לך דרך להנסיעה, ותתגבר בכל יכלתך לשלח לי מה על חברתנו. ואני פורש בשלום כל אנשי שלומנו דקהלת קדש לובלין, ומפלים ואני מבקש לעמד בעזרתי בעת הזאת, שמאד גבר עלי דחקותי - ה' יתברך ירחם. ותכתבו לי שמותיכם, ואתפלל בעדכם במקום קדש הקדשים – הוא התנא אלקי רבי שמעון בר יוחאי, זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן.

⁵ ומאד חבל להניח לבטלה ולריק.

התכרת לקצר, כי הזמן מנחה ממשמש ובא, והפאסט נחוצה.

ידידך הדורש שלומך באהבה רבה ושלום כל אנשי שלומנו, ומצפה לקבל ממך בקרוב איזה סך מעות. ויותר נכון לשלח המעות על דרך ירושלים, הינו על זה אדרעס: הירש היילפערין אין ירושלים, ישראל היילפערין. ויגיע אלי בהוצאה קטנה יותר מן על דרך ביירוט. אך דוקא על זה אדרעס, ולא על אדרעס אחר. ונכון גם כן לשלח לי קוויטל לצפת תבנה ותכונן בעת שליחת המעות לירושלים.

ידידו ישראל היילפריין

אנשי שלומנו היקרים שיחיו פורשים בשלומם הטוב, ומבקשים ממנו להתחזק בכל כחו להחזיקנו, בכדי שנוכל לעמד על משמרתנו. ויקבל חבל במשמרותנו, וחלק כחלק נאכל הפרות בעולם הזה, והקרן יהיה שמור לעולם הבא, אמן כן יהי רצון.

ח

ברוך ה',

אור ליום ו' ערב שבת קדש קרח [כ"ד סיון] תר"ע, פה עיר הקדש מירון תבנה ותכונן, סמוך לעיר הקדש צפת תבנה ותכונן.

שפע קדש ודעת אמת יתמשך מארץ הצבי לראש נפש ידידי וחברי השוטה עמי מים מנחל אחד, הלא הוא הבחור המפלא, המלא רצונות טובים לעבודתו יתברך, כבוד שמו תפארתו כמר יצחק מאיר בן סימא מינדיל גרו יאיר.

אהובי מחמד נפשי, מכתבו הנעים לי מאד – הנכתב עוד ביום ה' וישב בצרוף הסך שלשה רובל כסף, הגיעני יום ו' שבווע העברה. ולפלא גדול בעיני מדוע נתעכב כל כך, ולא ידעתי פרוש הדבר: אם נתעכב בלובלין, או היה איזה שהות על הפאסט.

קצור הדבר, מזה בעצמו אנו יכולין להבין גדל הענין של אהבתנו להתקרבותנו – שהמניעות מתפשטים על זה כל כך, כי אם הגיע המכתב בזמנו, כבר היה נולד מזה כמה דבורים וענינים טובים. אך העבר איו, מי יתן שנזכה על כל פנים מעתה להתעורר לעבודתו יתברך באמת על ידי אהבת חברים.

והנה אהובי ידידי כנפשי, אם אמנם שקשה וכבד עלי מאד לפרש לפניך כל מה שנתחדש אצלי בעתים הללו, עם כל זה לא אמנע מלכתב על כל פנים מעט דמעט, תדע ידידי שכבר הייתי מוכן לנסע על זה ראש השנה לאומין, אך קדם הנסיעה סבב ה' יתברך בסבה טובה, שהיתה מהשגחתו יתברך, שרצונו שאקבע דירתתי בפה מירון, ואשתדל ליסד החברה שלנו בפה מירון – לעורר רחמי ה' יתברך בחצות לילה בצבור על הציון התנא אלקי רבי שמעון בר יוחאי. ויש בזה הרבה לספר, ואולי נזכה להתועד יחד ופנים אל פנים נדבר מזה.

וקצור הדבר, אם אמנם שאי אפשר להעלות על הכתב גדל געגועי ותשווקתי להשתטח על מקום חיותנו וקדשתנו, הוא מקום קדשת גניזת רבנו הקדוש והנורא בעיר אומין. אבל מה אעשה שך קבלתי מרבי המבהק מורנו הרב ר' משה ברוסלבר ז"ל, שלזכות לעצה אמתית צריכין מקדם לצעק הרבה הרבה מעומקא דלבא, בבחינת 'צעק לבם וכו'', ויתקננו בעצה טובה מלפניך, ואחר הצעקה צריכין להביט על ההשגחה. ויש הרבה בזה לכתב ולספר, ואי אפשר פעת להאריך בזה.

ותהלה לאל שעל ידי רבוי הצעקה במקום קדש הקדשים על הציון התנא אלקי רבי שמעון בר יוחאי זכותו וגן עלינו, האיר ה' בדעתי שאתקשר לרבנו הקדוש מכאן על ידי העיר וקדיש מן שמיא נחית, שיש שיכות גדול להנחל נבע מקור חכמה, פידוע ליודעי חן בין מתצדי חקלא בין זקני אנשי שלומנו, ואי אפשר לדבר מזה במכתב גלוי כל כך.

אהובי יקירי, אי אפשר לציר לך גדל החיות וקדשת רבנו הקדוש שאני מרגיש תהלה לאל בפה בלמודי בפה ספרי רבנו הקדוש. והמרחם על בריותיו, ורחמנו שנזכה בכח וקדשת הצדיקים להגיע בעולם הזה אל תכליתנו הנרצה אשר לך נוצרנו ולכונן אמתת רצונו יתברך בכל עשיתנו, אמן כן יהי רצון.

ואודות שאלתך בענין ביאתך לפה, מה אמר לך אחי אהובי יקירי, שאני מבקש הרבה מה' יתברך שישב בסבות טובות, ולהביאך לפה, שנוכל שנינו לעסק בדעת רבנו הקדוש. אם אמנם ש'בער

אנכי מאיש ולא בינת אדם לי' אפלו לתן עצה לנפשי, ומכל שכן לאחרים, עם כל זה לבי משתוקק לזה.

ואתה אחי אין לך עצה אחרת, רק לצעק הרבה לה' יתברך שיורה לך הדרך האמת בזה, ואחר כך תביט על ההשגחה כנ"ל.

ולעת עתה גייט⁶ ראש השנה קדוש ונורא, אשריך אשריך שתזכה להיות נמנה בין חבריא קדישא קזו. ובדאי יהיו נעשים גם בראש השנה תקונים נפלאים בענין התגלות מלכותו יתברך בעולם, ויקים בימינו ויזעזע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל צור כי אתה יצרתו, וימליך מלכותו יתברך בימינו, אמן כן יהי רצון.

ועתה ידידי הנני שולח לך הקונטרס שהתחלתי להדפיס מהמפתחות, לשמח את נפשך ואת נפש כל חברתנו, ואקנה לה' יתברך שבקרוב אגמר המפתחות.

ואני מלוח המעות על זה, ובטחוני שכל אנשי שלומנו יקנו אותם, כי הם נצרך מאד להעולם. ויוכל להיות שאשלחם ללובלין, ואתה תקח חבל בהענין הגדול הזה – ותהיה בעזרו, למכרם בין אנשי שלומנו על ראש השנה, באפן שאוכל לפרע המעות שאני לוח על הדפסתם, שיעלה לערך חמשים רובל־כסף. אך עדין רחוק קצת הדבר, ואני צריך עדין לישועה להשיג המעות, אך בטחוני חזק שבטח יעזר ה' יתברך.

הנני לבשר לאנשי שלומנו שתהלה לאל ילדה לי זוגתי בת לארץ ימים ושנים טובים, ברוך ה' שזכיתי בארץ הקדש לבן ובת. פה יעזרנו ה' יתברך לגדלם בנחת לעבודתו יתברך, ואקיים לדור ודור נגיד גדלתך וכו'.

השלשה רובל־כסף הם אצלי ממון המטל בספק, כי לא כתב לי אם שולח אותם בשבילי, או לחלק להחברה, בכך יודיעני מזה.

בזו השבוע אחר חצות לילה הזכרתי אותך ואת כל אנשי שלומנו הנרשמים בהצטיל⁷ לפני קדשת הציון התנא אלקי רבי שמעון בר יוחאי זכותו וכן עלינו אמן.

ידידנו הבחור נחום עדין בראמעיניע ומתגבר לנסע לאומין, אך גברה עליו המניעות – ה' יתברך ירחם עליו; מהנכון להתפלל בעדו, ושמו נחום בן אסתר שיינדיל.

מהנחת השלחן יפנה לר' אלטער מטעפליק.

קבלתי מכתב מר' אלטער הנ"ל שנדפס אצלכם ה'ספר המדות' מחדש, בכך אנא תכף לשלח לי מהם על כל פנים שנים, להחיות את נפשי.

הספרי 'השתטחות' קבלתי לנכון – וגם המכתב המנח בתוכם, וכבר השבתי לו תשובה.

פרישת שלום לכל אנשי שלומנו דקהלת קדש לובלין, ואם ירצה ה' במכתב השני אכתב יותר. מהראוי לעורר על צדקת ארץ ישראל, ודי למבין.

יותר לחדש אי אפשר כעת.

ידידך המצפה לראותך בסבה טובה ולשמח יחד בפה.

ישראל בן חיה אסתר היילפערין

⁶ ב.א.

⁷ בהפתקא.

החיים והשלום וכל טוב סלה, לכבוד אנשי שלומנו הקרים הנקראים על שם רבנו הקדוש, ה' עליהם יחיו, ויזכו לראות בנחמת ציון במהרה בימינו אמן, הלא הם אנשי שלומנו דקהלת קדש לובלין, שלום לכם.

אחי ורעי, שמע שמעתי שתהלה לאל נתגלה קצת מדעת רבנו הקדוש במחניכם – הוא העיר לובלין, ומאד מאד רציתי להתראות עמכם, ועל כל פנים לבוא לכם במכתבי, אולי נקבל מה דין מן דין – כמצוה עלינו מפי רבנו הקדוש על ידי תלמידיו הקדושים.

וכעת עזר לי ה' יתברך שזכיתי ליסד בפה עיר הקדש צפת תבנה ותכונן בית המדרש על שם רבנו הקדוש, וליסד גם כן הענין של קימת חצות בצבור. בכן, אנא להתחבר עמנו להיות לעזר לנו, כי גלוי וידוע לפני היודע תעלמות שכל פונתי בזה לגלות דעת רבנו הקדוש בעולם, ואולי נזכה לעורר רחמי ה' יתברך שיאמר סוף וקץ לכל צרותנו המרבים, עד מתי עד מתי.

אך תהלה לאל שהקדים לנו רפואה למפותנו הגדולות, והאיר לפנינו דעת רבנו הקדוש, שסוף כל סוף נזכה על ידי זה לצאת מגלותנו המר בכלליות ובפרטיות. ודברי רבנו הקדוש הם חיים וקמים, שהבטיח לנו שהאש שלו תוקד עד ביאת משיח צדקנו, אמן.

בכן אבקש מכם אחי ורעי לראות לשלח לנו מה להתחזקות הענין הנ"ל, ויגן עליכם זכות הצדקה הזאת שימתקו מעליכם כל הדינים והצמצומים, ולעבד ה' יתברך ולבלות ימינו בטוב האמת, ולזכור היטב על התכלית הנצחית אשר באנו לזה העולם, ולחטוף כל מה שיעלה בידינו איזה טוב, וכבר הבטיח לנו רבנו הקדוש שאינו הולך לאבוד שום תנועה קלה שעושין בשביל ה' יתברך, ואפלו אם הוא מערב בפסלת הרבה, עם כל זה ה' יתברך ברב רחמיו מלקט הנקודות טובות מכל עבדא ועבדא.

אנא אל ושיבו פנינו ריקם, כי חוץ מהצדקה שיחיו אותנו, נתקשר בינינו אהבתנו. ועל כל פנים נרויח איזה דבורים טובים והתחזקות אמתית.

הנני ידידכם בלתי מכירכם,

ישראל היילפערין

,

ברוך ה',

שלום וכל טוב סלה לראש גברא רבה ויקרא, נפש מנפשי, עצם מעצמי ובשר מבשרי, איש... הלא הוא הנגיד המפרסם מורנו הרב ר'.

הן באמת שבעת שהייתי באומין על ראש השנה אז דברתי עם כבודו הרם שנסכסם בדעתי לנסע מכאן לארץ ישראל, אבל רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום (משלי יט), כי ה' יתברך הזמין לי בכאן באומין איש שהצרכתי לעבד בשבילו כמה שבועות, כי האיש הזה נתרחק מאד מאביו שבשמים, ותהלה לאל נתקרב על ידי קצת לה' יתברך על דרך רבנו הקדוש.

הן אמת שידוע אני בעצמי שאיני כדאי אפלו לפתח את פי להזכיר את שמו הגדול יתברך שמו, ומפל שכן לעבד אותו יתברך שמו, ומפל שכן לעורר את אחרים לעבודתו יתברך שמו, אבל מה אעשה, אין לי על מי לסמוך אלא על רחמי ה' יתברך ועל כח וזכות רבנו הקדוש שהזכיר אותנו מאד מאד לדבר עם חברו ביראת שמים כמבאר בלקוטי הלכות שפעם אחד גער בתלמידיו הקדושים וקרא אותם עצים יבשים, וכונתו היתה על מה שהם מתרשלים בהנהגה היקרה הזאת, ומבאר בהתורה כי מרחמם ינהגם (ליקו"מ ח"ב סי' ז) שצריך כל אדם להשתדל ולעסק בזה, 'כל אדם' דיקא, הינו יהיה מי שיהיה.

כמבאר בהשיחות שלאחר הספורי מעשיות, שפעם אחד ענה רבנו הקדוש ואמר בזה הלשון: 'כשאוחזין בזה הוא דבר גדול מאד', ובאר אדמו"ר הרב הצדיק ר' נתן זצוק"ל דבריו הקדושים, שכונתו שאם האדם יאחז בזה הדבר, שאפלו אם הוא כמו שהוא – אף על פי כן הוא רוצה שחברו יהיה איש כשר, הוא מעלה גדולה מאד.

וכמו ששמעתי מאנשי שלומנו, שנראה מלשון רבנו הקדוש שאמר בהתורה הנ"ל 'להשתדל ולעסוק בזה' – והכפיל לשונו הנעים שאמר 'להשתדל ולעסוק', נראה מזה שצריך לזה השתדלות עצום, הינו שאפלו אין לו שום הכרות עם איש הנ"ל שרוצה לדבר עמו, עם כל זה יראה להשתדל ולעשות עמו איזה מסחר, אולי יצמח מזה שיוכל לדבר עמו איזה דבורים טובים, ויזכה על ידי זה להתעורר משנתו לעבוד אותו.

הן אמת שה' יתברך בעצמו הוא המעורר ישנים – אלו הישנים בתאות עולם הזה, אבל עם כל זה רצונו יתברך שהתעוררות הזאת יהיה נעשה על ידינו.

ועוד נראה מלשון רבנו הקדוש שאמר 'לעסוק בזה', שצריך להיות בקי בזה העסק כמו בהעסק המשא ומתן, הינו כמו שבענין המשא ומתן הדרך הוא שאפלו אם האדם מאבד פעם איזה רובל כסף שעשה, עם כל זה אינו מניח את המשא ומתן בעבור זה, כמו כן הוא בדרך הזה, הינו שאפלו אם איש אחד מאנשיו שהתחיל לקרבו לעבודתו יתברך נפל קצת מעבודתו, עם כל זה לא יתאש מלקרב אחרים לעבודתו יתברך.

ויש ראייה לזה מהספר 'חיי מוהר"ן', שמבאר שם, שרבנו הקדוש אמר, שאפלו לא יפעל אצל אלו האנשים שהתחיל לדבר עמם, רק לפי שעה, הוא גם כן טוב מאד, הינו שאפלו אם יפלו מזה חס ושלום ולא יעמדו בעבודתם, הוא גם טוב מאד, כי סוף כל סוף יגמר ה' יתברך את שלו – ולא ילך לאבוד אפלו נפש אחת משראל חס ושלום, ואפלו הפחות שבפחותים יזכה גם כן לעבד אותו יתברך על דרך האמת, כי 'לא ידח ממנו נדח', וכמו שאנו מהללים אותו יתברך בכל יום נדחי ישראל יבנס', הינו שסוף כל סוף יבנסם אל הקדשה.

וכמו ששמעתי מאנשי שלומנו שספרו לי מאיזה צדיק אחד שאמר תורה על הפסוק 'קדשים תהיו כי קדוש אני ה' (ויקרא ט), הינו שה' יתברך מזהיר אותנו מאד בדרך חבה, ואמר לנו על ידי נביאו נאמן ביתו: בני, אבקש מכם שתהיו קדושים, כי סוף כל סוף אתם מכרחים להיות קדושים, כי קדוש אני ה', ונשמתכם נאצלה ממני (כמו שנאמר בתורתנו הקדושה 'ויפח באפיו נשמת חיים' (בראשית ב), ומבאר על זה בזהר הקדוש 'מאן דנפח מגרמיה נפח'), לכן סוף כל סוף אתם מכרחים להיות קדושים, ואם חס ושלום לא תהיו אנשים [כשרים] בגלגול זה, תצטרכו לבוא עוד בגלגול, וכן לעולם, עד שסוף כל סוף נהיה אנחנו כלנו אנשים כשרים באמת.

כמו ששמעתי שהעולם מספרים בשם הרב הצדיק וכו' המגיד וכו' בעל המחבר ספר וכו', שפעם אחד בעת שישב עם תלמידיו הקדושים ודבר עמם בענין הגלגולים, הרים את ידיו ואמר בזה הלשון לתלמידיו: איהר זעהט, דיא דאזיגע צווייא הענט האבין אמאהל מעמיד גיווען צלם בהיכל ה', איך האב זיי אזוי שיין אויס גיזברט⁸.

ולזה כן רבנו הקדוש ואמר, אפלו אם לא יפעל אצלנו רק לפי שעה – הוא גם כן טוב מאד, כי לית רעותא טבא דאיתעבד⁹.

וה' יתברך הוא מלא רחמים, והקדים רפואה למכה – כי הוא ידע יצרנו, ושלח לנו צדיקים גדולים כאלה, והודיענו על דם שהרחמנות שלו הוא בלי גבול ושעור, וכמו ששמעתי מר' נחמן בן הרב הצדיק ר' נתן זצוק"ל, שבעת שעשו ישראל את העגל במדבר אחר קבלת התורה, אחר מדרגה כזו, אחר השגה כזאת, כמו שאמרו חכמינו ז"ל (מכילתא בשלח טו, ב): 'ראתה שפחה על הים וכו''. ובקש משה רבנו עליו השלום: רבונו של עולם, 'הודעני נא את דרכך' (שמות לג), שהיצר הרע יש לו כח גדול כזה להחטיא את האדם אחר מדרגה כזו, אם כן אפס תקנה חס ושלום. ובקשתו היתה גם כן לדורות, כמו שאמרו חכמינו ז"ל: 'לא היו ישראל ראויים לאותו מעשה, אלא כדי להורות תשובה לעולם'. לכן בקש מה' יתברך שיורה לו דרכי התשובה.

והודיע לו ה' יתברך שהרחמנות שלו היא גדולה כל כך, שאפלו אם עשה מה שעשה, אפלו אחר המדרגה, אחר ההשגה, אף על פי כן עדין הרחמנות שלו עלינו. והודיע לו אז השלש עשרה מדות של רחמים, וכמו שפרש רש"י שם: 'ה' ה', הוא רחום קדם החטא, ורחום אחר החטא.

ואפשר לזה כן רבנו הקדוש בהתורה 'קרא את יהושע', שכל מי שרוצה לילך בדרך התשובה צריך להיות בקי היטב בשתי הבקאות: בקי ברצוא, בקי בשוב, ואז זוכה לתשובה באמת, ואז זוכה לכבוד אלקי. וזה בחינת 'וכפדתו מעשות דרכך', הינו אימתי תזכה לכבוד אלקי שהוא בחינת 'וכפדתו', אם תהיה בקי בשתי הדרכים: בקי ברצוא, בקי בשוב, בחינת 'דרכך', שתי דרכים.

וזה בקש משה רבנו עליו השלום: 'הודיעני נא את דרכך', שתי דרכים. ואז גלה לו ה' יתברך השני דרכים, ובתחלת דבריו אמר ה' ה', שהוא שתי הרחמנות, הינו בחינת 'אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הנד' (תהלים קלט).

ותהלה לאל שכונתי לזה.

⁸ הנכם רואים, שני ידיום אלו העמידו לפנים צלם בהיכל ה', אני יפיתי אותם כבר.
⁹ אין רצון טוב שנאבד.

ואפשר לומר, שזה הוא בחינת כתר שמרמז שם בהתורה הנ"ל, על דרך שאמר רבנו הקדוש בהשיחות לענין מעלת הרצון הקדוש דקדושה, ואמר שם, שלעבד את ה' יתברך אין מי שיוכל להתפאר את עצמו, כי אפלו מלאך ושרף [חסר ההמשך].

יא

ברוך ה',

יום ו', אשמורת הבקר משפטים, פה עיר הקדש מירון תבנה ותכונן.

החיים והשלום ושפע ברכה והצלחה בכל מעשי ידי אהובי הקר החביב לי כנפשי, כבוד שמו ותפארתו, מורנו הרב ר' נתן נרו ואיר לנצח.

מכתבו קבלתי אתמול לעת ערב, ושמחתי מאד; ונתעוררתי להזכיר את עצמי באלו הדבורים הקדושים, ולבעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו.

אשרנו אשרנו שזכינו לידע מהדעת הקדושה הזו, וכה יוסיף ה' להגדיל חסדו עמנו, שנזכה ליגע את עצמו שנזכה להגיע בעולם הזה למדת היראה באמת – לבל נישן את ימינו חס ושלוש, וכמו שאמר הבעל שם טוב זצוק"ל: 'אוי, עס איז זייער א שיינע וועלט, זייער א טייער וועלד וכנ"ל; אשאד אוועק צי לאזין פוסטע חס ושלוש'¹⁰.

מיינתן שאזכה מעתה להתעורר לעבודתו יתברך באמת, ולקיים כמו שכתוב בזה הקדוש (קדושים, פז ע"ב): 'מפני שיבה תקום, קדם שיגיעו הימים שאין בהם חפץ. כמבאר בדברי רבנו הקדוש (ספה"מ תשובה ח"א, עג), ש'העבודה שעובדין אותו יתברך בבחירתו יום אחד, הוא יותר חשוב מכמה שנים של העבודה בעת זקנתו'.

והנה בשבוע זו אנו עוסקים בהלכות על מאמר 'קרא את הושע' (לקו"מ סי' ו), ולמדנו בהלכות שבת הלכה זו. ומאריך לבאר שם הענין של בחינת עיל ונפיק, שבכל הדברים ובכל העשיות יש בחינת עיל ונפיק, וצריכין להיות בקי בזה מאד מאד: בקי בעיל ובקי בנפיק, כמו שאמר רבנו הקדוש, שמ ישרוצה לילך בדרכי התשובה צריכין להשתמש בזה הבקיאות.

והולך ומבאר שם בהלכה הנ"ל, שאפלו בעניני עבודת ה' של תורה ותפלה יש בחינת עיל ונפיק, וצריכין לשניהם, ולבלי לטעות לומר שאין צריכין ק בחינת עיל, כי זה הוא פגם גדול; ומבאר שם שכמה גדולים שגו בזה – שלא רצו לקשר הבחינת עיל לבחינת נפיק, עין שם.

ואחר כך מבאר שאנשים כערבנו צריכין ביותר לבקיאות הנ"ל, ובכל הענינים הגשמיים של עשית המשא ומתן וצרכי הגוף שהם בחינת 'ונפיק', צריכין להיות בקי בזה מאד, ולבלי לטעות חס ושלוש שאין שום עבודה להבורא יתברך באלו העשיות, רק לקשר מחשבתו בעת עשית המשא ומתן וצרכי הגוף, שגם עכשו עובד ה' יתברך, רק הוא עובד אותו יתברך בהעבודה של בחינת 'ונפיק', שפדגור חקמתו יתברך, שלשניהם צריכין.

ואם זוכין לזה – לקשר המחשבה אז לה' יתברך ולתורתו, אזי זוכין שכל המלאכות שלום בחינת מלאכת המשכן, ואירי את המח בבחינת ט"ל אורות, הינו שיזכה בעת עסקו בבחינת עיל של תורה ותפלה – שלא יבלבל אותו העשיות הגשמיים, ולא זו, אף זו – שיאירו ויתנוצץ המחין ביותר.

ואמרת בלבי, מה מאד מכון אלו הדבורים הקדושים לעניני מעלת כבודו הרם.

חזק חזק ונתחזק להיות בשמחה, 'שמח זבולן בצאתך' (דברים לג), 'בצאתך דוק א, ועל ידי זה יזכה בבחינת 'יששכר' לשמח גם 'באהליך'.

אשרנו, אשרנו, מה טוב חלקנו.

והנני פורש בשלום בנו הנחמד, הלא הוא אהבי ודורש טובתי תמיד, הלא הוא כבוד שמו ותפארתו מורנו הרב ר' סענדיר נרו יאיר.

אתמול בלילה ספר לי ידידנו ר' אלטער נרו יאיר שהשיג מכתב החתום מכתב תורתו שכבר בא ר' אשר נרו יאיר מטבריא תבנה ותכונן. ואם ירצה ה' יקיים ר' אלטער כפי המדבר, והוא חזק ברוך ה' בזה. טוב להודות לה' על כל החסד אשר גמלנו וגומלעמי עוד ועוד.

¹⁰ אוי, הרי העולם הזה הינו מאד יפה, מאד יקר. חבל להניחו לבטלה ולירק חס ושלוש.

ואם ירצה ה' יערך מכתב כפי שכתב לו, ואם לא יהיה גשם ביום א', אזי אם ירצה ה' אסע להעיר עבור הספר תורה, ואביא לו המכתב. אך כפי שכתב לי אביך גרו ואיר שכבודו הרם מכין את עצמו להנסיעה לעיר הקדש חיפה תבנה ותכונן, אזי אבקש מכבודו הרם שיעסק בזה קדם הנסיעה, והעסק הזה יהיה נחשב לצדק גדולה קדם הליכתו לדרך, בבחינת המדבר בצדק ה' (עי' בלקו"מ סי' לא וסי' עד).

ואולי יזכנו ה' יתברך על ידי התשפעה הזאת לפרנס את בני ביתנו – ולבלי להיות בעל חוב, ואזכה על ידי זה לתשובה שלמה, כמו שהודיע לנו רבנו הקדוש שמי שרוצה לשוב לה' יתברך צריך לראות שלא יהיה בעל חוב.

והנה אור היום ממשמש ובא, וצריכין להזהר ז לומר 'אשרנו'.

מיתן שנוזקה להרגיש על כל פנים פעם אחד בימי חיינו הנעימות של אלו התבות: 'אשרנו, אשרנו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו', ואנו מכנים בשם 'ישראל', ושמו הקדוש יתברך נקרא עלינו גם כן, ואנחנו עמו וצאן מרעיתו...

ידידו הכותב בשמחה, הקרוב לבכיה מתוך שמחה.

ישראל היילפרין

יב

ברוך ה',

יום ה' פקודי [כ"ז אדר א'] תרע"ג, פה עיר הקדש ירושלים, תבנה ותפונן במהרה בימינו, אמן. החיים והשלום ושפע ברכה והצלחה וכל טוב סלה, לכבוד הנגיד המפא"ר, כבוד שם תפארתו, ידידי כנפשי הרבני הנכבד מורנו הרב ר' נתן גרו ואיר לנצח טיראוויטץ.

מכתבו בצרוף הטשעק¹¹ על שני לירה-פיאסטער¹², גם המעות, לנכון קבלתי, ותשואת חן לו על טרחתו בשבילי.

והנה לפלא גדול בעיני מה שכבודו הרם לא שלח לי כלום על הדפסה – כפי הבטחתו לי במכתבו, כי עדין אני צריך להדפיס ערך שבעה קונטרסים להשלים הספר; והוא אצלי למניעה גדולה לנסיעתי לחוץ לארץ, כי אני צריך לגמרו קדם נסיעתי – מכמה טעמים.

בכן, נא ונא לחזק את עצמו בבטחון דקדושה, ולעזר לי במה על זה. ויגן עליו זכות רבנו הקדוש ותלמידיו הקדושים להצליח בכל אשר יפנה, וכדאי הם דברי רבנו הקדוש לסמוך עליהם באמרו: ע"ס האט נאך צו מיר קיינער ניט דער ליגט¹³.

והנה, הנראה שאני מכרח להתעכב בפה עד אחר חג הפסח, ואם ירצה ה', תכף אחר עבר ימי הפסח הנני מוכן לנסע אם ירצה ה'; והכרח גדול לגמר הספר מקדם.

תהלה לאל חי שאני זונגתי ויוצאי חלצי כלנו בשלמות בריאותנו, וה' יתברך יעזר שזונגתי תחיה תלד בימים אלו זרע של קימא בנקל ובשלום. ואבקש מכבוד תורתו – שפסח תהיה על ז' אדר הבא עלינו לטובה במירון – שתזכירנו לטובה. ושמה: שרה גיטיל בת חנה רבקה.

והנה השונגתי שבוע העברה מכתב מבערליען (מדינת דייטש לאנד¹⁴) – לשלח לשם כל ספרי רבנו הקדוש, כי על ידי סבה שאיש אחד – שנתקרב קצת בפה לדעת רבנו הקדוש, והוא ממדינת גאליציען, ואחר כך נסע לפה לבערליען ועשה שם איזה התעוררות, וכתב לי שנתעורר בשם אדם נכבד ועשיר להשיג ספרי רבנו הקדוש – ומבקש לשלחם לו. ואם ירצה ה' בשבוע הבא עלינו לטובה אני מוכן לשלח לשם כמה ספרי לקוטי הלכות, וגם לקוטי מוה"ר"ן, ועוד כמה ספרים קדשים גם ישנים, ולעשות עליהם נאלאזש¹⁵. והי רצון מלפני אבינו שבשמים שיעשו פעלתם בשם.

¹¹ צ'ק, המחאה.

¹² שם המטבע שהיה בזמנם.

¹³ עדיין עוד אף אחד לא הפסיד עבורי.

¹⁴ ברלין שבמדינת גרמניה.

¹⁵

ברוך ה',

מוצאי שבת קדש לסדר האזינו, ב' ג' דעשרת ימי תשובה [ה' תשרי תרע"ד], פה אומן.

שלום וכל טוב סלה לרעי היקר החביב לי כנפשי, הלא הוא הבחור כמר **יחזקאל** גרו יאיר.

ראשית אודיעך שבאתי בשלום לאומן, כה יעזרנו ה' תברך שאזכה לעבר על כל המניעות ולבוא לארץ ישראל.

אחי היקר, הן אמת יודע אני בעצמי אז איך בין ניט פדאי בעצמי אפלו מזכיר צי זאן דאם נומען פין ה' תברך, מכל שכן אמהם צי דיענען, ומכל שכן נאך עמיצען אנדירש מדרוך צי זאן לעבודתו תברך ויתעלה. וואס זאל איך טאן, איך האב קיין שום סמיכה ניט נאר על רחמי ה' תברך ועל זכות רבנו הקדוש – וואס ער האט מיר גיהייסן שמוסין מיט מענטשען לקרבם לעבודתו תברך ויתעלה. אני אעשה את שלי, וה' תברך יעשה כהטוב בעיניו.

לכן רעי היקר, איך זאל דיר וועלן שרייבין עפיס א עצה לעבודת הבורא תברך ויתעלה. ווייס איך דיר ניט וואס צי שרייבין, נאר איין עצה וועל איך געבין: דיא זאלסט דיר בכל יום קובע זיין א זמן אין זאלסט דיר אויס רעדן דאס הארץ לפני קונד וצורך. הן אמת דיא בעצמך ווייסט נאך אויך ניט וואס דיר גייעט אף לעבודת הבורא תברך ויתעלה, נאר דער רצון דקדשה איז אויך זייער טייער ביי אדעם בורא כל העולמים.

גם זאגט דער רבי אין 'לקוטי מוהר"ן' כמה וכמה פעמים, אפלא דער מענטש קען ניט רעדן קיין שום דבור ניט אין התבודדות, זאל ער זיך געוויינען צי זאגן דאס איינער ווארט: רבנו של עולם, רבנו של עולם. גם קען מען דער פין בעצמו מאכין א תפלה, וואס מען איז אין דער וואטערט פין דעם בורא כל העולמים, אז מען קען ניט זיך אפלא דאס הארץ אויס רעדן פאר איהם.

אחי היקר, איך וועל דיר אביסל שרייבין קצת דקצת פין דער מעלה פין התבודדות, כפי ששמעתי מאנשי שלומנו. רבנו הקדוש האט געפאסט ח"י פעמים משבת לשבת בשנה, אין דער נאך האט ער געזאגט, אז ער זאל גיווען וויסען אז מיט התבודדות קען מען אלדינגס פועלן, ואלט ער ניט גיווען גיפאסט אין ואלט ניט גיווען פערדערבין דעם גוף. מה אמר לך אחי היקר, קיין גרעסערס דער פין איז ניט די.

אחי היקר דאס ערשטער פין דיין התבודדות זאל זיין, דוא זאלסט זוכה זיין צי דער מדה פין קימת חצות. אחי היקר, דו זאלסט פאר גיסען טרערין וויא וואססער בכל יום ויום, עד שיירחם עליך ה' תברך ותזכה לסיעתא דשמיא לקום בכל לילה בחצות לשפך את נפשו לפני ה' תברך. גם זאלסט אכטינג געבין אין 'ראשית חכמה' שער הקדשה פרק ז', דארט דאכט זיך מיר שמיסט ער אביסיל פין קימת חצות.

קצר הדבר, זאלסט וויסען אז דער מענטש בעדארף צי גייען בכל יום ויום מדרגא לדרגא, און דיא ערשטע מדרגא איז קימת חצות.

אחי היקר, איך ווייס גיט וואהל אז דער יצר הרע וועט זיך לייגען לארבו ולרחבו אין וועט זיך ניט לאזין מתנהג זיין אין טייערע מדה, אמהל וועט ער זיך מאכין פאר איין גרוסען עניו, און וועט דיר זאגן: וויא קומט עס צי דיר, דאס קער נאר צי גרוסע צדיקים. אין זאלסט וויסען אז עס איז א ענה פסולה, דער חיוב איז אויף איעדין מענטש – אויף צי שטיין בכל לילה לשפך את נפשו לפני ה' תברך, כמאמר רבנו הקדוש: 'עקר עבודת איש הישראלי, לקום בכל לילה בחרף בלילות הארכות – בעת שהעת קר מאד, ולשפך את נפשו לפני ה' תברך ולעסק בתורה', עד כאן לשונו.

לכן, אחי היקר, בתחבולות רבות תעשה מלחמה, ראשית כל דבר זאלסט וויסען אז א מענטש מיז זיין א גרוסער עקשן בעבודת הבורא.

ועתה אהובי אחי חביבי, חזק ואמץ מאד מאד בתורה ובתפלה ובכל דבר שבקדשה, ובפרט בתפלה והתבודדות.

ועיני בלקוטי עצות חדש חלק א' ענין התבודדות, וזה לשונו: צריכין להתחזק מאד להרבות בתפלה והתבודדות מאד מאד כל ימיו, שזה העקר. ובזהר הקדוש מאריך מאד בגדל יקרת תפלת העני, וזה אפלו בעני סתם שמתפלל על דחקו ועניותו בגשמיות, מפל שכן וכל שכן כשמתחיל האדם לרחם על עצמו ומרגיש עניותו ודחקו במעשים טובים, וטוען לפני ה' יתברך ומתחנן אליו לקרבו לעבודתו ושופך לבו לפניו בבכי ובתחנונים, כמה וכמה יקרה תפלה זו בעיני ה' יתברך וכו'.

עוד שם: על ידי תפלה יכולין להתקרב לה' יתברך תמיד, אפלו אם הוא כמו שהוא וכו'.

על פן אהובי אחי חזק חזק ואמץ מאד, כי מי שרוצה לחוס על נפשו ולשוב בתשובה לה' יתברך, צריך לידע שבהכרח שיעברו עליו כמה וכמה גלי הים ובחיות ונסיונות ועליות וירידות, על פן צריך להתחזק מאד מאד ולהיות חזק בדעתו בכל מה שיעברו עליו, ואם יתחזק ולא יניח את מקומו בכל מה שיעברו עליו, בודאי יזכה לאחרית טוב לנצח.

אהובי אחי, חזק ואמץ בתורה ובתפלה, ולהיות בשמחה תמיד, ולאמר תהלים בכל יום באמת ובלב נשבר; ועל ידי אמירת תהלים זוכין לתשובה – כמובא בלקוטי תניינא סימן ע"ג, עין שם. ולבקש הרבה הרבה מה' יתברך שירחם עליך להצילך מהיצר הרע ומשטות תאות עולם הזה, ולזכות לתורה ולתפלה ולתשובה שלמה ולכל המדות טובות וכו'.

אהובי אחי, חזק ואמץ מאד בתורה ועבודה, ולהיות אך שמח תמיד, ולהתחזק ברצון דקדשה. עין בלקוטי עצות חדש א' רצון אות י"ב, וזה לשונו: 'עקר תכלית עבודת האדם הוא הרצון, לכסף ולהשתוקק אליו יתברך בתכלית הרצון וההתחלה של כל המצות'.

אהובי אחי, מה אמר לך, רק חזק ואמץ מאד בתורה ובתפלה ובהתבודדות. ועיני בלקוטי עצות חדש חלק ב' ביראה ועבודה 'כשהיצר הרע מתגבר מאד צריך לידע'... אות ו', וזה לשונו: 'שבודאי אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עמו, ובודאי אם לא היה לו פח לשברו לא היה ה' יתברך מגרה בו יצר הרע פזה, רק אדרבה, ידע מזה שבודאי נפשו יקרה וקדושה מאד, פי כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו כמאמר רבותינו ז"ל' (סוכה נב).

ובקשתי מאד שתרחם על נפשך היקרה, ולבקש רחמים מבעל הרחמים שתזכה לעבד אותו יתברך על דרך שגלה כבוד אדמו"ר הקדוש והנורא, זכותו יגן עלינו, אמן.

ואסים ואמר שלום וחיים בכפלים, מאבינו שבשמים.

וה' יתברך יזכנו לראות פנים אל פנים, ואז תגדל השמחה למאד.

²¹ אחי היקר, הן אמת יודע אני בעצמי שאיני כדאי בעצמי אפילו להזכיר [על שפתי] את שמו יתברך, מכל שכן לעבוד אותו [יתברך], ומכל שכן להדריך משהו אחר לעבודתו יתברך ויתעלה. [אך] מה אעשה, אין לי כלל על מה לסמוך [אלא אך ורק על רחמי ה' יתברך ועל זכות רבינו הקדוש – שציוה עלינו לדבר עם בני אדם לקרובם לעבודתו יתברך ויתעלה. אני אעשה את שלי, וה' יתברך יעשה כטוב בעיניו. לכן רעי היקר, אכתוב לך [כעת] איזה שהיא עצה לעבודת הבורא יתברך ויתעלה. איני יודע מה לכתוב [לך], אבל עצה אחת אתן לך: שתקבע לעצמך בכל יום זמן שבו תדבר את כל אשר על לבך לפני קונן וצורך. הן אמת שאתה בעצמך אינך יודע מה שעובר עליך בעבור עבודתו יתברך ויתעלה, אבל הרצון דקדושה זה גם כן יקר מאד אצלו – אצל בורא כל העולמים. עוד אומר רבינו ב'לקוטי מוהר"ן' כמה וכמה פעמים, שאפילו אם אין האדם יכול לדבר שום דיבור בהתבודדות, שירגיל עצמו לכסוף ולומר את הדיבור היחיד הלזה: ריבוננו של עולם, ריבוננו של עולם. עוד יכול הוא לעשות מזה בעצמו תפלה, שכל כך נתרחקנו מבורא כל העולמים, עד שאיננו יכולים אפילו לפרש את הלב לפניו [יתברך].

אחי היקר, [כעת] אכתוך לך קצת דקצת ממעלת ההתבודדות, כפי ששמעתי מאנשי שלומי. רבינו הקדוש התענה שמונה עשרה פעמים משבת לשבת בשנה, ולאחר מכן הוא אמר, שאם הוא היה יודע [זאת] שעם התבודדות ניתן לפעול הכל, אזי הוא לא היה מתענה, ולא היה מחליש את גופו [כל כך]. מה אומר לך אחי היקר, אין כלל מעלה גדולה מזו.

אחי היקר, הדבר הראשון שתעסוק בו בהתבודדות שלך יהיה, שתזכה לעיני קימת חצות. אחי היקר, שתשפוך דמעות כמים בכל יום ויום, עד שירחם עליך ה' יתברך ותזכה לסייעתא דשמיא לקום כל לילה בחצות לשפוך את נפשך לפני ה' יתברך. עוד ראה ועיין בספר 'ראשית חכמה' שער הקדושה פרק ז', שם כמדומי מדבר הוא קצת מעיני קימת חצות.

קיצור הדבר, שתדע שהאדם צריך לילך בכל יום ויום מדרגא לדרגא, והמדרגה הראשונה היא קימת חצות. אחי היקר, אני יודע היטב היטב שהיצר הרע יניח עצמו לארכו ולרחבו ולא יתן לך להנהיג עצמך בעיני היקר הלזה, פעם הוא יעשה אותך לעני גדול, והוא יאמר לך: איך שייך זאת לך, זה הרי מתאים רק לצדיקים גדולים. שתדע לך שזהו ענוה פסולה, חיוב זה חל על כל אדם – לקום בכל לילה לשפוך את נפשו לפני ה' יתברך, כמאמר רבינו הקדוש: 'עיקר עבודת איש הישראלי, לקום בכל לילה בחורף בלילות הארוכים – בעת שהעת קר מאד, ולשפוך את נפשו לפני ה' יתברך ולעסוק בתורה', עד כאן לשונו.

לכן אחי היקר, בתחבולות רבות תעשה מלחמה, ראשית כל דבר שתדע [ותפנים] שהאדם צריך להיות עקשן גדול בעבודת הבורא. ישראל הלפרין.

ידיד המצפה לראותך.

ברוך ה',

שלום וחיים וכל טוב סלה לאהובי ידידי החביב לי, אמרתי אבוא גם כן באיזה דבורים לידידי החביב.

ברוך ה' אשר לא עזב חסדו מאתי, עתה מה אשיב לה', אך טוב להודות לה' על כל החסדים והטובות הנפלאות אשר עשה עמי עד היום הזה, ובפרט אשר לא עזב חסדו מאתי העני והאביון, כי מי אנכי ומה אני השפל הפחות כמוני – והביאתני עד הלום, ואין 'הלום' אלא מלכות (זבחים קב), מאן מלכי רבנן (גיטין סב), הוא כבוד קדשת אדמו"ר הקדוש בוצינא עלאה רבא ויקירא, בוצינא קדישא, אור הגנוז, נ'חל נ'בע מ'קור ח'כמה, אור האורות, מרן ורב רבנן, איש אלקי קדוש ונורא, ח'דוש נ'פלא נ'ורא מ'אד, כבוד קדשת שמו תפארתו, רבנו ר' נחמן זצוק"ל, אשר ה' יתברך ברחמי וחסדיו הגדולים חמל עלי – על שפל כמוני, וקרב אותי לאור גדול כזה – כבוד אדמו"ר הקדוש הנ"ל.

ומה לנו להרחיב דבור בגדל שבח ומעלת קדשת נוראות כבוד אדמו"ר הקדוש זכותו יגן עלינו, ובגדל שבח ומעלת קדשת נוראות ספריו הקדושים ונוראים, כי מי שירצה להביט בהם בעין האמת יראה ויבין בעצמו עד היכן הדברים מגיעים, כמו שאמר כבוד אדמו"ר הקדוש זכותו יגן עלינו אמן שהתורה שהוא מגלה נמוכה אלפים ורבבות מדרגות מכפי שהשיגה במקומה העליון (חיי"מ שס), והן הן גבורותיו הן הן נוראותיו שהשיגה שכלו הקדוש הרם ונשא, להלביש ולהוריד דברים גבוהים ונוראים כאלה – דברים קדושים ורוחניים מאד – להלבישם בלבושים רבים עד שיהיו דברים השווים לכל נפש, להודיע לבני אדם וכו', לגלות עצות ודרכים ונתיבות ישרות ונפלאות והתעוררות גדול לעבודת ה' והתחזקות נפלא עד אין סוף, שיתחזק כל אדם להתקרב לה' יתברך בכל דרגא ודרגא, בכל מקום שהוא – יהיה מי שיהיה, להחלימו ולרפאותו ולהחזיקו ולהחיותו בחיים אמתים ובחיים טובים לנצח.

ואם אמר 'אמר האמר: מי שמך לאיש וכו' ומוכיח. תדע ידידי היקר שלא נעלם ממני מעוט ערכי השפל – שאיני כדאי אפלו להזכיר שמו יתברך הגדול הגבור והנורא, ומכל שכן וכל שכן לעבד אותו יתברך ויתעלה, וקל וחמר בן בנו של קל וחמר לעורר ולהדרוך אחרים לעבודתו יתברך ויתעלה, ובפרט שעדין אני בעצמי (לבתוך) [בתוך] המלחמה – הוא מלחמת היצר, ואני בעצמי צריך לרחמים רבים. אך מה אעשה, כי אין לי על מי להשען כי אם על אבינו שבשמים ועל רחמי וחסדיו הגדולים שאינם כלים לעולם, ועל כח וזכות אדמו"ר הקדוש והנורא שהזהיר אותנו מאד שידיבר כל אחד ואחד עם חברו ביראת שמים – כמבאר בהתורה 'כי מרחמים ונהגם' בלקוטי תנינא חלק ב' סימן ז', על כן על זה תמכתי יתדותי.

ועין שם היטב ותחיה עצמך וכו', וכמו שכתוב [שם]: 'עקר הרחמנות הגדול מכל מיני רחמנות, לרחם על ישראל עם קדוש'.

ועתה אהובי אחי, מה אמר ומה אדבר, אך העקר לאמר תהלים בכל יום באמת ובלב נשבר, ולבקש הרבה הרבה מה' יתברך שירחם עליך להצילך ממה שצריכין להנצל, ולהרבות בהתבודדות – ולכל הפחות שעה אחת בכל יום – להתחנן לפניו הרבה לזכות לתורה ולתפלה ולתשובה שלמה באמת, ולהתפלל ולבקש הרבה שירחם ה' יתברך שיושיע אותך לזכות לבוא על ראש השנה הבא עלינו לטובה, אשר זה העקר הגדול מאד מאד – להיות בראש השנה על הציון הקדוש, שזה ענין גדול בעבודתו יתברך להתקרב לצדיק גדול ונורא כזה, אשר אי אפשר לבאר בכתב; ואם ירצה ה' כשתבא לכאן על ראש השנה אז אם ירצה ה' נרחיב הדבור וכו'.

וכמו שאמר אדמו"ר הקדוש מענין ראש השנה, אמר בזה הלשון (חיי"מ רכ): 'אין דבר גדול מזה, הינו להיות אצלי על ראש השנה, ואמר שכל עסקו הוא רק ראש השנה, והפליג אז מאד מאד גדל מעלת מי שזוכה להיות אצלו על ראש השנה, ואמר שצריכין להיות אצלו על ראש השנה דיקא, שיכולים אז אנשים לקבל תקונים מה שבכל השנה לא.

ממני הנ"ל.

ואבקש ממך מאד שתחוס על נפשך היקרה החצובה מתחת כסא כבודו יתברך ויתעלה, להשתדל מאד לבקש רחמים מבעל הרחמים שירחם עליך ותזכה לעבד אותו יתברך על דרך שגלה על ידי רבנו הקדוש.

ובזה אסיים ואמר שלום לך ולכל אנשי שלומנו. ה' יתברך ירחם עלינו ונזכה לראות עצמנו פנים אל פנים, ואז תגדל השמחה עד למאד.

ברוך ה',

אור ליום ה' בשלח [ט' שבט] תרע"ד, לובלין.

החיים והשלום וכל טוב סלה, לכבוד ידידנו נכד עטרת ראשנו, הלא הוא הגביר המפא"ר, איש אשר רוח הבריות ורוח אלקים נוחה הימנו, כבוד שמו תפארתו, מורנו הרב ר' צבי נרו יאיר לובארסקי.

הנה רבות מחשבות בלב איש וכו', כי בעת שקבלתי פרוטת שלום מכבוד תורתו כבר היה נחלט בדעתי לנסע לטשערין, והסבה: אודות הדפסת ה'לקוטי מוהר"ן' אשר התחילו בלובלין; ובפרט שכבר נתתי הסף 25 רובלפסוף שלי לאדראף²² – מה שהכנתי זה המעות לנסייעתי לביתי לארץ ישראל, והיה בדעתי לקבץ לי על כל פנים זה המעות בין אנשי שלומנו, ועוד לבקש מהם על להבא – לגמר ההדפסה הזאת, מה שנגרף מאד לטובת העולם. אך מה אעשה שאחר נסיעת כבוד תורתו גבר עלי מאד מאד ההוסט²³, ונפחדתי מאד – כי לא הייתי רגיל בזה, ונתעפפתי עבור זה עוד כמה ימים – אולי יקל מעלי, אך לא הקל כלל, ואמרת בדעתי שזה מרמזין לי שאשים דרכי פעמי לביתי.

ומסרתי השלישת צעטיל²⁴ לידידנו ר' יודיל ולידידנו הנגיד ר' נתן טיטענעפסקי – שהם יגמרו ההדפסה, ונסיעתי ישר ללובלין, ומשם להגבול אסטרייך.

וה' יתברך יביאנו בקרוב לביתי לשלום, ואזכה לעסק בשם בהתגלות דעת רבנו הקדוש בעולם על ידי תפלה והתבודדות, ולבקש מה' יתברך שיעשה שלוחים אחרים על הדפסת ספרי רבנו הקדוש בעולם.

והנה מאד עגמה עלי נפשי על שלא הייתי בטשערין להתראות עם אנשי שלומנו, ולקבץ לי על כל פנים מעט מעות על הוצאות דרכי לביתי וגם מה עבור פרנסת בני ביתי שיחיו, אך הכל בהשגחתו יתברך.

והנה דברתי עם ידידנו ר' יצחק מאיר נרו יאיר אודות שכבודו הרם רצה לדבר עמו באומין, ואני הבטחתי שאהיה אם ירצה ה' במחניכם. ועבור זה לא דבר עמי באומין, ומסתמא היה בדעתו לדבר עמי אודות וכו'. בכן בקשתי ממנו שישתדל בזה ולכתב לכבוד תורתו מזה, כי לא יכלתי לעכב את עצמי בלובלין, כי אני נחפז מאד לדרכי לביתי לשלום; בכן יוכל כבודו הרם לכתב לר' יצחק מאיר גם כן. כי מה לי לעשות, בודאי הייתי רוצה לשמש את נכדי רבנו הקדוש בכל כחי, אך מה לעשות.

והנני אבקש מכבוד תורתו, אולי ביכלתו לעשות איזה התעוררות בין אנשי שלומנו שיתקבץ עבור איזה סכום מעות על הסף 25 רובלפסוף שנתתי אדראף, ולשלח לי לעיר הקדוש לירושלים תבנה ותכונן; ובודאי יעשה צדקה גדולה, ויגן עליו הזכות הזה לכל ענינים לטובה.

ואדעסי אלי לירושלים תבנה ותכונן, כף: ישראל היילפערין אין ירושלים – פאלעסטינע; ויגיע בטח לידי.

נא ונא לרחם עלי, ויקים בו דברי חכמינו ז"ל (שבת קנא) 'כל המרחם על הבריות וכו'.

ואני פורש שלום לכל אנשי שלומנו שיחיו באהבה רבה.

ישראל היילפערין מקארדון

רצוף פה כמה עלים לדגמא – לשמח נפשכם. ואבקש מכבודו הרם לשלח גם המכתב עם העלים לנאוועסעליע, ובטח יפעל בשם מה: הן עבורי, והן על ההדפסה. ונא נא אהובנו היקר לטרח בשליחות המכתב עם העלים לנאוועסעליע, ויקבל שכרו מן השמים.

²² דמי קדימה.

²³ מחלת שיעול – שחפת.

²⁴ שליחות פתקא.

יח

ברוך ה',

יום א' יתרו לדרתם²⁵ [י"ב שבט תרע"ד], פה לאד"ז.

החיים והשלום וכל טוב סלה לכבוד אנשי שלומנו היקרים שיחיו, ובפרט לחברי היקר, הלא הוא מורנו הרב ר' יצחק מאיר גרו יאיר ויזרח.

הנה ערכת המכתב סמוך – ללובלין לר' צבי לובארסקי, אך לא שלחתי לו, מפני טרדת הדרך; וכעת הנני שולח לו המכתב. ואנא לשלחו לטשערין בצרוף כמה עלים לדגמא, איך זיית זאלין זאן שוהן פיירערט פין דיא גראדין²⁶. וכבודו הרם יוכל גם כן לכתב לו כמה דבורים.

והנה ברוך ה' היה לנו שבת שמח, והיה על קבלת שבת ערך שני מנינים, וברוך ה' רקדנו יחד. ואנשי שלומנו מפה מתגעגעים מאד ומשתדלים לעשות שטיביל, יהי רצון שיעלה בידם.

והנה ספרי רבנו הקדוש חשובים מאד מאד בפה, ובפרט הנחת השלחן. ואם כבודו הרם יהיה באלו המקומות, מהנכון לבוא לכאן גם כן.

פרישת שלום לכל אנשי שלומנו. ומאפס הפנאי הנני אקצר, כי אני נוסע עכשיו לעיר וכו' – להמצר²⁷.

דידו הפורש שלומו באהבה רבה, ושלום לכל אנשי שלומנו.

ישראל היילפרן

פרישת שלום לידידי כנפשי מורנו הרב יחזקאל גרו יאיר. נא ונא לראות לשלם חמשה רובל-כסף בעתו ובזמנו. ואם לא יגיע המעות מטעפליק, ימזר מהספרים שהנחתי עבור לייביל; אך יכתב עוד הפעם לטעפליק, וכשיגיע המעות לטעפליק ישלם לר' לייביל הסך חמשה רובל-כסף.

הנ"ל

יט

ברוך ה',

יום ג' תשא [י"ב אדר תרע"ד] פה עיר הקדש צפת תבנה ותכונן.

החיים והשלום וכל טוב סלה לכבוד אהובי חברי היקר, כבוד שמו תפארתו, מורנו הרב ר' יצחק מאיר גרו יאיר ויזרח.

הנה השגתי היום מכתב הרצוף פה מזוגתי תחיה – מעיר הקדש ירושלים תבנה ותכונן, וכתבה אשר לא השיגה הסך העשרה רובל-כסף ששלחתי על ידי כבודו הרם מלובלין, בכך אנא לדרש עם הרעציפס על הפאסט²⁸ היכן הם. ואבקש להזדרז בזה – קדם שיעבר הזמן המגבל שיש על הפאסט²⁹ בזה. והנני המזכירו מה שספר לי איך שלפעמים נאבד גם כן על הפאסט כמה רובל-כסף – מה ששלח לאומן.

ואבקש מכבודו הרם, נא ונא להודיעני בכל פעם מחדש מענין הדפסה, וגם מהספרים שהנחתי עבור ר' לייביל בעד 25 רובל-כסף, ואם הר' לייביל מדפיס הספר 'שערי שמחה'.

אם ירצה ה' אכתב לכם מירושלים עיר הקדש עוד.

אנא לדרש תכף אחר העשרה רובל-כסף, שלא ילך לאבוד חס ושלום ממון של ישראל.

דידכם הפורש שלומכם באהבה רבה, ומצפה לשמע ממנו כל טוב.

²⁵ תיבת 'לדרתם' גי' תרע"ד, ורצה לרמז בזה בדרך צחות על שנת כתיבת המכתב.
²⁶ איך כבר נהיו מוכנים הלוחות לדפוס.

²⁷ לגבול.

²⁸ מאחראים על הדואר

²⁹ הדואר.

כ

ברוך ה',

יום ב' קרח [כ"ח סיון תרע"ד] פה עיר הקדש טבריא תבנה ותכונן.

החיים והשלום וכל טוב סלה לכבוד אהובי היקר, הלא הוא הרבני המפלא וכו', כבוד שמו תפארתו, מורנו הרב ר' נתן גרו ואיר. עם שלום בנו הנחמד לבריות, כבוד שמו תפארתו, מורנו הרב ר' סענדיר חיים גרו ואיר.

שלום לכם ולכל בני ביתכם שיחיו.

בטח הגיע לידיכם מכתבי ששלחתי על ידי הרבני מורנו הרב ר' נפתלי חנה'ליס גרו ואיר, ושם כתבתי לו קבלה על הסף ששה באשטליק³⁰ ששלחתם לי על ידי ר' לייביל נאדער גרו ואיר.

והנה זוגתי תחיה עדין מטלת על ערש דוי לא עלינו, וזה פעשרה ימים שנפלה לחלשה, אין מען זעהט ניט קיין בעסיקייט³¹. ה' יתברך ירחם עליה וישלח לה בקרוב רפואה שלמה בזכות קדשת רבנו הקדוש אשר שמו הקדוש נקרא עלינו גם כן.

אנא להזכירה לרפואה שלמה, כי אין פחנו אלא בפה. ואם יהיה ביכלתם לשלח לי מה, בודאי תחיו אותי.

אוי אוי על גדל היסורים העוברים עלי, ה' יתברך ירחם עלי ויקל ממני על כל פנים מעט, ויחזק את ידי לקבל הכל באהבה.

ואני מחזק את עצמי בהדבורים הקדושים שאמר רבנו הקדוש על הפסוק 'ואהבת לרעך' (ויקרא יט), הינו שתקבל הכל באהבה כל מיני הרעות העוברים עליך, כי 'כמוך אני ה', עדין אני הולך עמך במדת הרחמים (ליקו"מ סי' קס"ה). וצדיק ה' בכל דרכיו, והצור תמים פעלו, אל אמונה, צדיק וישר הוא.

וברוך ה' אשר בצר הרחיב לי והקדים רפואה למפתי – שנתקרב על ידי הבחור ישראל דב גרו ואיר, אשר עובד אותי כעבד נאמן אל אדוני וכבן רחמן אל אביו – ועוד יותר ויותר, וסובל בזיונות בשבילי ומקבל הכל באהבה – בכדי להמציא לי איזה מעות או מזון. ברוך ה' על החסד הזה.

אם יהיה ביכלתכם לשלח לי מה, תשלחו; יותר טוב על ידי אגרת ומשלוח לר' לייביל מאכטער, כי על ידו מגיע לידי המעות בנקל יותר, ודי למבין.

פרישת שלום לידידני היקר מורנו הרב ר' נתן חנה'ס גרו. ואיר אנא ידידי לעשות מה עבורי, כי אין ביכלתי לבאר גדל מרירותי – ה' יתברך ירחם מעתה, ויש בלח הצדקה הזו להגן עליכם לכל טוב.

כעתירת ידידכם הפורש שלומכם באהבה רבה.

ישראל היילפרין

פרישת שלום לכל אנשי שלומנו באהבה רבה.

כא

ברוך ה',

יום ו' ערב שבת קדש במדבר [א' סיון – ר"ח סיון תרע"ה], פה עיר הקדש טבריא תבנה ותכונן.

החיים והשלום וכל טוב סלה ושפע ברכה והצלחה, יתמשך לכל בית אהובי היקר, הלא הוא הרבני המפלא, הנגיד המפאר, כבוד שם תפארתו, מורנו הרב ר' נתן גרו ואיר לנצח.

³⁰ שם מטבע שהיה נהוג בימיהם.
³¹ ואין רואים שחל הטבה במצבה.

בטח הגיע לכבודו הרם מכתבי פעמים בזה השבוע. והנה ברוך ה' ספרנו חמשה וארבעים יום לספירה, וזמן הקדוש של קבלת התורה ממשמש ובא.

ומגדל מרירותי של דחקותי, וחסרון הבריאות מזוגתי תחיה, וגם בני מדדכי יהודא שיחיה זה כמה ימים שנפל על חלי עינים – ויש לו כאב גדול לעת עתה, ומחי מבלבלת מאד.

ואני מחיה את עצמי בהתורה 'מרכבות פרעה' (ליקו"מ סי' לח), ומבאר בהקצור לקוטי מוה"ר"ן אות ו', וזה לשונו: ותקון הדבור הוא על ידי התורה שלומדין גם בעניות ובדחקות, בעת שצר לו, ובכל מיני חשכות וצרות ויסורים רחמנא לצלן העוברים על האדם – כשמתגבר אז לעסק בתורה, שזה בחינת 'כל הלומד תורה בלילה' – שהיא בחינת 'חשד', ובכלל זה נכלל כל מיני יסורים רחמנא לצלן שהפל בחינת 'חשד', אז 'נמשך עליו חוט של חסד'.

ה' יתברך יזכנו לקיים זאת ולמשך את עצמי אל התורה בכל עת ועדן, וה' יתברך ברחמיו המרבים ירחם עלי ומתיק על כל פנים מעט מרירותי, בזכות קדשת עצומו של יום הקדוש הממשמש ובא, אמן כן יהי רצון.

והנה ר' אנטשיל לא שלח לי כלום כהבטחתו לי, ומאד מאד צר לי. ובדאי עכשיו העת והעונה שיכולין לזכות בי. אף מה אעשה, ההכרח לסבל ולתלות עיני למרום, וה' יתברך ירחם.

פרישת שלום לבנו היקר שיחיה ולכל אנשי שלומנו שיחיו.

[ישאל היילפרין]